

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

FINANSIJSKI PLAN
AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
ZA 2013. GODINU

Podgorica, decembar 2012. godine

UVOD

Polazne osnove i pravni osnov za izradu Finansijskog plana Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2013. godinu predstavlja Zakon o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), koji je stupio na snagu 16. juna 2012. godine. Odredbom člana 10 stav 2 navedenog zakona propisano je da Finansijski plan Agencije, godišnji izvještaj o radu i finansijski izvještaj Agencije usvaja Vlada, na predlog Savjeta.

Finansijski plan Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2013. godinu sadrži pregled planiranih prihoda i rashoda za 2013. godinu i baziran je na pokazateljima poslovanja u 2012. godini i očekivanim prihodima i rashodima u 2013. godini.

Planirani prihodi i rashodi u funkciji su ostvarivanja godišnjeg programa rada i razvoja Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Imajući u vidu da je vazdušni saobraćaj jedan od esencijalnih elemenata ekonomskih i društvenih aktivnosti države, Agencija kroz svoju nadležnost treba da obezbijedi razvoj i unapređenje ove oblasti.

U tom smislu odredbom člana 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisana je nadležnost Agencije, koja je u odnosu na raniju zakonom propisanu djelatnost Agencije, značajno proširena. Najznačajnija novina propisana zakonom je prenošenje javnih ovlaštenja Agenciji u pogledu vršenja inspeksijskog nadzora i donošenja akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, koji se, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, objavljuju u "Službenom listu Crne Gore".

I Planirani prihodi Agencije će se ostvariti kroz izvore finansiranja utvrđene članom 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju ("Službeni list CG", broj 30/12), kojim je propisano da se sredstva za rad Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za izdavanje licenci, certifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 112 stav 5 ovog zakona;
- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

II Planirani rashodi utvrđeni su na osnovu ostvarenih rashoda u tekućoj godini kao i realno očekivanih rashoda u 2013. godini. Realno očekivani rashodi su po pojedinim stavkama uvećani u odnosu na prethodnu godinu u susret zahtjevima novog zakonskog okvira:

- 1) Bruto zarade zaposlenih;
- 2) Ostala primanja i naknade;
- 3) Službena putovanja;
- 4) Rashodi za energiju
- 5) Rashodi za materijal i usluge;
- 6) Troškovi održavanja osnovnih sredstava;
- 7) Ostali poslovni rashodi;
- 8) Amortizacija;

1. PLAN PRIHODA

Plan prihoda Agencije za 2013. godinu utvrđen je shodno članu 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju, gdje su utvrđeni izvori finansiranja Agencije i načina obračuna pojedinih naknada.

- rutne naknade;
- terminalne naknade;
- naknada za izdavanje licenci, certifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom
- naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- naknade iz drugih izvora u skladu sa Zakonom;

1.1. Rutne naknade

Članom 112 stav 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju predviđene su naknade po osnovu međunarodnih ugovora.

Integracija Crne Gore u Objedinjeni sistem naplate rutnih naknada kroz Biro za objedinjeni sistem naplate rutnih naknada (Central rout charge office-CRCO) predstavlja obavezu kojom se sprovode osnovni principi transparentnosti i neprofitabilnosti sa jedne strane i omogućuje povećanje procenta naplate potraživanja zajedničkog provajdera vazduhoplovnih usluga Agencije za KL d.o.o. sa druge strane.

Crna Gora i Srbija kao potpisnice Multilateralnog sporazuma o rutnim naknadama, a kao suvlasnici zajedničkog provajdera vazduhoplovnih usluga, dogovorile su se oko usvajanja zajedničkog modela obračunavanja naknada za izvršene vazduhoplovne usluge i njihove jedinične cijene (UNIT RATE). Civilne vazduhoplovne vlasti, kao i provajder, u izradi troškovne baze dužni su da se strikno pridržavaju Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade koje je propisao EUROCONTROL i koje su države prihvatile članstvom.

Načela se u cjelini odnose na en-route objekte, opremu i vazduhoplovne usluge za koje je svaka država odgovorna na osnovu ICAO Sporazuma o regionalnoj vazdušnoj navigaciji i pridruženog Plana regionalne vazdušne plovodbe.

Jedinične cijene se utvrđuju u cilju određivanja troškova en-route sistema za vazdušnu plovodbu pod jurisdikcijom dvije države.

Do jedinične cijene na osnovu koje se naplaćuju usluge dolazi se sabiranjem troškovnih baza dvaju civilnih vazduhoplovnih vlasti i zajedničkog provajdera. Za potrebe utvrđivanja konačne jedinične cijene na ovako sabrane troškovne baze dodaju se EUROCONTROL troškovi, utvrđeni u skladu sa istim pravilima.

Tako utvrđena baza troškova predmet je razmatranja na Proširenom odboru za rutne naknade (Enlarged Committee) koji nakon konsultacije sa korisnicima usluga prihvata ili zahtijeva korekciju troškovne baze. Konsultacije se obavljaju dvije sedmice prije navedenih rokova, a korisnici usluga bi podatke morali dobiti 10 dana prije konsultacije.

Nakon što utvrđenu cijenu prihvati Prošireni odbor za rutne naknade (Enlarged Committee), istu

potvrđuje Privremeni savjet (Provisional Council), a konačnu odluku donosi Stalna komisija Eurocontrol-a (Permanent Commission).

Prihod od EUROCONTROL-a, po osnovu rutnih nakanada planiran je u iznosu od 3.075.000 eura. U trenutku izrade finansijskog plana nije postojao potvrđen iznos sredstava za 2013. godinu od strane nadležnih tijela EUROCONTROL-a, ali je podnešena aplikacija na 3.155.000 eura. Međutim zbog mogućnosti da se imajući u vidu generalno stanje u avio industriji ne naplate sva planirana sredstva aplicirani iznos je planiran sa neznatnim umanjnjem.

1.2. Terminalne naknade

Zakonom je propisano da ove naknade plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi i njihov iznos se utvrđuje u skladu sa odredbama Pravilnika o visini naknade po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada („Službeni list CG“ broj 02/12) i Sporazumu o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada. Navedenim pravilnikom je propisano da visina ove naknada za vazduhoplove koji polijeću ili slijeću na Aerodrom Podgorica (LYPG) i Aerodrom Tivat (LYTV), kao prihod Agencije za civilno vazduhoplovstvo, naplaćuje SMATSA doo od operatora vazduhoplova udjelom od 10% od iznosa naplaćenih terminalnih naknada. Prihod od terminalnih naknada planiran je u iznosu od 150.000 eura i obračunat je na onovu visine dijela naknade za 2012. godinu.

1.3. Prihodi iz domaćih izvora

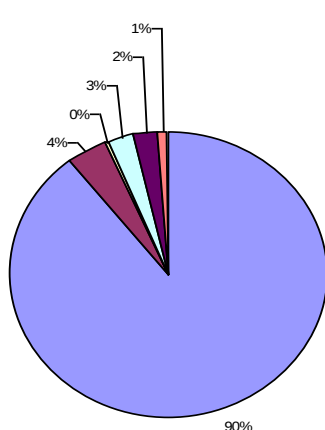
- naknada za izdavanje licenci, certifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom;
- naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- naknade koje plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- naknade iz drugih izvora;

Ovi prihodi ostvaruju se u skladu sa Zakonom pri čemu iznos naknada konačno treba da utvrdi nadležno ministarstvo, posebnim aktom. Pravilnik o utvrđivanju visine i načinu naplate putničke i robne naknade, kojim se utvrđuje visina putničke naknade, koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku i robne naknade, koju plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe/tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju, na osnovu novog Zakona o vazdušnom saobraćaju, je u proceduri pripreme i zbog toga nije moguće precizno predvidjeti navedene prihode. Na osnovu dosadašnjeg iskustva, kao i uporednog iskustva država u okruženju, a imajući u vidu eventualni početak njihove naplate u toku 2013. godine došlo se do procjene da ta sredstva u narednoj godini mogu iznositi oko 190.000 eura¹.

¹ Treba imati u vidu da se prilivi po osnovu fakturisanih rutnih naknada za 2013. godinu očekuju tek od marta mjeseca 2013. godine dok prilivi iz ostalih izvora zavisiće prije svega od Odluka Vlade pa shodno tome koristiće se i sredstva rezervisana za buduće izdatke ili kratkoročna zaduženja u cilju smanjenja posljedica neujednačenosti priliva i odliva. Izuzetno slabi prilivi po osnovu rutnih naknada karakteristični su za prvu polovinu godine, a posebno za prvi kvartal, pa je neophodno da Agencija ima jedan dio sredstava u rezervi koji će premostiti slabu dinamiku priliva

PLANIRANI PRIHODI U 2013. GODINI

Redn i broj	Naziv prihoda	Mjesečni	Godišnji
1.	Rutne naknade – Eurocontrol	262.916	3.075.000
2.	Terminalne naknade	12.500	150.000
3.	Naknade koje plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe u civilnom vazdušnom	833	10.000
	Naknade koje plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku	8.333	100.000
	Naknade iz drugih izvora propisane Zakonom	6.666	80.000
4.	Prihodi od kamata	2.916	35.000
UKUPNO		294.166	3.450.000

Prihodi

■	Rutne naknade
■	Terminalne naknade
■	Naknade koje plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezene robe u civilnom vazdušnom saobraćaju
■	Naknade koje plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku
■	Naknade iz drugih izvora propisane Zakonom
■	Prihod od kamata

U strukturi planiranih prihoda za 2013. godinu najznačajniju stavku i dalje predstavljaju prihodi od rutnih naknada (90%), zatim slijede prihodi od terminalnih naknada (4%), prihodi od naknada koje početkom poslovne godine.

plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku (3%) kao i naknade iz drugih izvora propisane Zakonom (2%), i prihod od kamata (1%).

Dugoročno gledano, imajući u vidu pravila Eurocontrol-a ovakva proporcija prihoda mora se korigovati u pravcu da se dosadašnje finansiranje troškova Agencije koje se najvećim dijelom odnosi na prilive od strane Eurocontrol-a, nadomjesti prihodima iz domaćih izvora u skladu sa Zakonom čime bi se procenat njihovog učešća u ukupnim prihodima povećao.

2. PLAN RASHODA

Planirani rashodi Agencije za 2013. god iznose 3.450.000 eura.

Planirani rashodi Agencije utvrđeni su na osnovu rashoda u tekućoj godini, kao i na osnovu planiranih rashoda u narednoj godini. Dati planirani iznosi rashoda, kroz pojedinačne stavke, odražavaju realne potrebe za funkcionisanje Agencije u toku 2013. godine.

Komentar strukture rashoda:

2.1. Bruto zarade zaposlenih

Bruto zarade zaposlenih za 2013. godinu obuhvataju redovnu zaradu za obavljeni rad za planiranih 48 zaposlenih i planirane su na nivou zarada u 2012. godini u iznosu od 1.654.000 eura i to:

- troškovi neto zarada zaposlenih	992.400 eura
- troškovi poreza na zarade	132.320 eura
- troškovi doprinosa iz i na zarade	529.280 eura

Nije predviđeno povećanje zarada, a imajući u vidu nove zakonom utvrđene nadležnosti Agencije, kao i izradu novog pravilnika o organizaciji i sistematizaciji, realno je predvidjeti povećanje broja zaposlenih.

2.2. Bruto zarade Savjeta

Bruto zarade Savjeta za 2013. godinu u iznosu od 107.500 eura obračunati su na nivou planiranih naknada iz 2012. godine i definisane su Zakonom i Statutom Agencije.

2.3. Ostala primanja i naknade zaposlenih

Ostala primanja i naknade zaposlenih planirani su u ukupnom iznosu od 264.900 eura. Sastoje se iz troškova prevoza zaposlenih u iznosu od 21.600 eura, troškova zimnice u iznosu od 28.800,

troškova poreza i doprinosa u iznosu od 84.500 eura i ostalih ličnih naknada u iznosu od 130.000 eura i obračunavaju se u skladu sa Pravilnikom o zaradama, naknadama zarada i ostalim pravima i obavezama zaposlenih u Agenciji.

2.4. Službena putovanja

Službena putovanja obuhvataju troškove službenih putovanja u zemlji (prevoz, smještaj i dnevnice), troškove službenih putovanja u inostranstvu (prevoz, smještaj i dnevnice) i planirani su u iznosu od 139.000 eura. Kod planiranja rashoda za ovu poziciju imale su se u vidu planirane intezivne međunarodne aktivnosti kao što su učešće u radu organa međunarodnih vazduhoplovnih organizacija čiji je Crna Gora član, međunarodnih stručnih asocijacija i organizacija, međunarodnih radnih grupa kao i potreba za unapređenjem znanja kadrova putem prisustva stručnim seminarima i specijalističkim obukama. Posebno je važno naglasiti neophodnost putovanja vezanih za stručne obuke i usavršavanja jer je to jedan od najvažnijih prioriteta u radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo.

2.5. Rashodi za energiju i ostale režije

Rashodi za energiju i ostale režije odnose se na rashode za gorivo, električnu energiju, vodu, čistoću, planirani su u iznosu od 55.000 eura. Baziraju se na prosječnim godišnjim izdacima za tekuće održavanje i na planiranim ulaganjima.

2.6. Rashodi za materijal i usluge

Rashodi za materijal i usluge obračunati su na osnovu prosječnih utrošaka određene vrste materijala u predhodnoj godini i očekivanog povećanja nivoa aktivnosti Agencije u 2013. godini, planirani su u iznosu od 156.600 eura. Osnovni elementi ove grupe troškova su: rashodi za kancelarijski materijal i ostali potrošni materijal, sitan inventar, telefonske usluge, osiguranje opreme i zaposlenih, bankarske provizije, izdatke za plaćanje revizije godišnjih finansijskih iskaza i ostale neproizvodne usluge.

2.7. Troškovi održavanja osnovnih sredstava

Obuhvataju troškove servisa i popravke vozila i usluge tekućeg održavanja osnovnih sredstava i materijala za tekuće održavanje osnovnih sredstava, planirani su u iznosu od 33.000 eura. Obračunati su na osnovu prosječnih godišnjih izdataka za tekuće održavanje i planirana ulaganja.

2.8. Ostali poslovni rashodi

Ostali poslovni rashodi planirani su u iznosu od 975.000 eura čine ih: troškovi zakupa poslovnog prostora planirani su na bazi postojećih izdataka po m² za projektovani period od devet mjeseci (do preseljenja u nove poslovne prostorije) u iznosu od 72.000 eura i drugi troškovi zakupa (parking prostora, mjesnog voda i dr.) u iznosu od 4000 eura. Troškovi reprezentacije planirani su u iznosu od 37.000 eura imajući u vidu dolazak međunarodnih kontrolnih misija i ulogu domaćina u raznim regionalnim inicijativama i programima. Troškovi članarina međunarodnim organizacijama

planirani su u iznosu od 56.000 eura, troškove kontribucija čine izdaci za članstvo u Eurocontrol i predviđeni su na osnovu plana troškova Eurocontrol pojedinačno za sve zemlje članice u iznosu od 473.000 eura. Troškovi za stručnu literaturu i ostalu štampu, planirani u iznosu od 5.000 eura, rezultat su opredjeljenja Agencije za kontinuirano usavršavanje kadrova.

Troškovi obrazovanja zaposlenih planirani su u iznosu od 82.000 eura i na nivou su planiranih iz 2012.godine, bazirani su na troškovima koji proizilaze iz specijalističkih obuka zaposlenih u skladu sa Planom obuke za 2013. godinu. Troškovi jednokratnih pomoći i donacija planirani su u iznosu od 49.000 eura. Troškovi privremenih i povremenih poslova planirani su u iznosu od 57.000 eura proizilaze iz povećanog obima poslova i angažovanja prije svega stručnih konsultanata. Troškovi traganja i spašavanja planirani su u iznosu od 140.000 eura i na nivou su planiranih troškova po ovom osnovu iz 2012.godine i vezani su za aktivnosti koje se tiču operacija traganja i spašavanja u civilnom vazduhoplovstvu.

PLANIRANI RASHODI ZA 2013. GODINU

(u Eur)

Redn i broj	Naziv rashoda	Mjesečni	godišnji
----------------	---------------	----------	----------

1	Bruto zarade zaposlenih	134.833	1.654.000
	troškovi neto zarada zaposlenih	82.700	992.400
	troškovi poreza na zarade	11.027	132.320
	troškovi doprinosa na zarade	48.166	529.280

2	Bruto zarada Savjeta	8.958	107.500
	troškovi neto zarada	6.167	74.000
	troškovi poreza na zarade	833	10.000
	troškovi doprinosa na zarade	1.958	23.500

3	Ostala primanja i naknade	22.075	264.900
	troškovi prevoza zaposlenih	1.800	21.600
	troškovi zimnice	-	28.800
	troškovi ostalih naknada	10.833	130.000
	troškovi poreza i doprinosa	7.042	84.500

4	Službena putovanja	11.583	139.000
	troškovi dnevnica za službena putovanja	3.833	46.000
	troškovi smještaja	3.750	45.000
	troškovi prevoza na službeno putovanje	4.000	48.000

5	Rashodi za energiju	4.583	55.000
	troškovi goriva	2.083	25.000
	troškovi režije(električne energije, voda čistoća)	2.500	30.000

6	Rashodi za materijal i usluge	13.050	156.600
	kancelarijski materijal i ostali potrošni materijal	3.750	45.000
	sitan inventar	383	4.600
	troškovi telefona	3.500	42.000
	troškovi platnog prometa	1.250	15.000
	troškovi osiguranja	833	10.000
	troškovi revizije	-	5.000
	neproizvodne usluge (konstultantski i sl.poslovi)	2.916	35.000

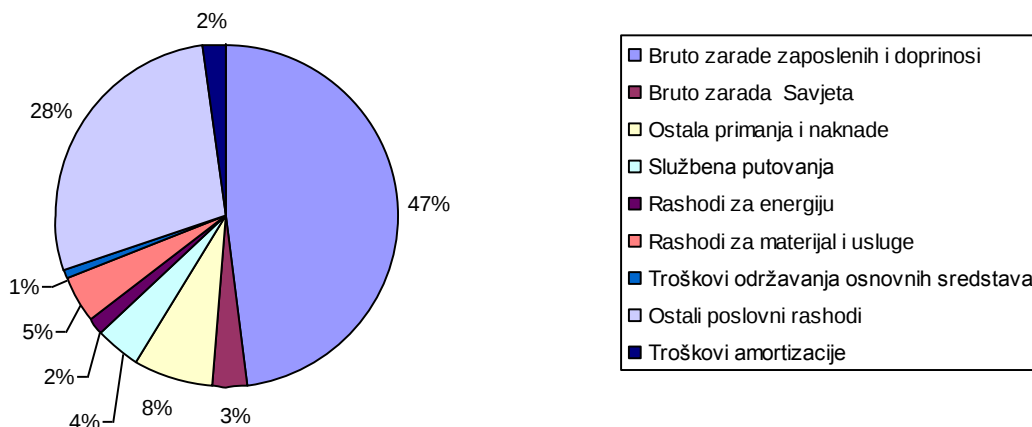
7	Troškovi održavanja osnovnih sredstava	2.750	33.000
	servis i popravka vozila	1.500	18.000
	tekuće održavanje osn.sredstava	1.250	15.000

8	Ostali poslovni rashodi	81.250	975.000
	troškovi zakupa (posl.prostor, parking prostor)	6.333	76.000
	troškovi reprezentacije	3.083	37.000
	troškovi kontribucija Eurocontrol	39.416	473.000
	troškovi članarina međunarodnim organizacijama	4.666	56.000
	stručna i ostala literatura (publikacije,časopisi)	417	5.000
	troškovi obrazovanja zaposlenih	6.833	82.000
	troškovi jednokratnih pomoći i donacija	4.083	49.000
	trošk. privrem. i povrem. poslova	4.750	57.000
	Troškovi traganja i spašavanja-SAR	11.666	140.000

9	Osnovna sredstva	-	65.000
	troškovi amortizacije	-	65.000

	Ukupno	294.166	3.450.000
--	---------------	----------------	------------------

Rashodi

U strukturi planiranih rashoda u 2013. godini najznačajniju stavku predstavljaju bruto zarade zaposlenih (47%), zatim slijede ostala poslovna terećenja (28% - u čijoj strukturi, dominantno sa 54% učestvuju kontribucije i članarine međunarodnim organizacijama), zatim troškovi za ostala primanja i naknade (8%), bruto naknade Savjetu (3%), rashodi za materijal i usluge (5%), troškovi za službena putovanja (4%), amortizacija (2%), rashodi za energiju (2%), troškovi za održavanje osnovnih sredstava (1%).

3. PLAN INVESTICIJA U 2013.GODINI

Investicije su planirane u iznosu od 1.770.000 eura i detaljno su obrazložene u Prilogu 1.

4. REALIZACIJA PLANA

Ovaj plan predstavlja projekciju na osnovu raspoloživih podataka i informacija u vrijeme njegovog donošenja, što znači da u toku realizacije može biti dopunjen i izmijenjen. Raspored sredstava po finansijskom planu vrši se u skladu sa opštim aktima Agencije, donijetim odlukama, programima i planovima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima koje donosi Agencija u skladu sa Zakonom u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Agencije.

PRILOG 1.
PLANA INVESTICIJA ZA 2013. GODINU**(u Eur)**

Rb	INVESTICIJA	Procijenjena vrijednost
1.	Kupovina nekretnina - poslovnog prostora	1.500.000
2.	Opremanje objekta (namještaj, uređenje prostora)	150.000
3.	Nabavka vozila za potrebe Agencije	50.000
4.	Nabavka opreme za informacioni sistem Agencije (računarska oprema, softver za vođenje registara)	70.000
	UKUPNO	1.770.000

Plan Investicija za 2013. godinu planiran je u iznosu od 1.770.000 eura, a njegovu osnovu predstavlja plan investicija za 2012. godinu koji nije realizovan.

Agencija raspolaže neutrošenim sredstvima akumuliranim u ranijim godinama, iz ostvarenog viška prihoda, u ukupnom iznosu od oko 1.750.000 eura. Ova sredstva su, shodno zakonu i međunarodnim računovodstvenim standardima u finansijskim iskazima, evidentirana kao sredstva rezervisana za buduće izdatke. Savjet Agencije je usvojio Plan restrukturiranja po osnovu troškova rezervisanja sredstava Agencije na 7. sjednici održanoj dana 30.03.2010. godine. Vlada Crne Gore je takođe usvojila Izvještaj o finansijskom poslovanju Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2009. godinu, sa prethodno pomenutim Planom restrukturiranja.

U cilju održavanja i uvećanja sredstava, u proceduri je kratkoročno oročavanje neutrošenih sredstava (na 3 mjeseci) kod poslovnih banaka do njihovog angažovanju za kupovinu poslovnog prostora. Sredstva su shodno preporukama Ministarstva finansija i odluci Savjeta oročena kod četiri poslovne banke, na osnovu postupka prikupljanja ponuda od svih poslovnih banaka u Crnoj Gori..

Komentar Investicija planiranih za 2013. godinu:

1. U 2013. godini planira se kupovina poslovnog prostora koji bi zadovoljio potrebe Agencije. Naime pravilnikom o sistematizaciji predviđeno je 49 izvršilaca, što u odnosu na zatečeno stanje zaposlenih predstavlja značajno povećanje broja zaposlenih. Takođe nova zakonska ovlašćenja Agencije i preporuke međunarodnih vazduhoplovnih institucija mogu dovesti i do povećanja ukupnog broja sistematizovanih radnih mjesta.. To znači da treba obezbijediti veći radni prostor u odnosu na postojeći. Takođe, neophodno je uspostaviti racionalniji raspored poslovnog prostora, imati adekvatan parking prostor, kao i imati poseban prostor za čuvanje dokumentacije, biblioteku, fotokopirnicu, salu za sastanke, salu za obuku osoblja

i sl. Ovo je bio razlog što je Agencija angažovala konsultantsku kuću CEED koja je za potrebe Agencije uradila Studiju opravdanosti kupovine poslovnog prostora. Savjet Agencije je na sjednici održanoj 27.12.2011.godine donio odluku o kupovini 900-1000 m² poslovnog prostora. Javni poziv i tender za kupovinu poslovnog prostora objavljeni su 16.11.2012.godine, i taj postupak je u toku.

2. Kupovinom novog poslovnog prostora, biće neophodno uz već postojeću kancelarijsku opremu, opremiti ga dodatnom kancelarijskom opremom koja bi bila prilagođena novom prostornom ambijentu.
3. U cilju redovnog obavljanja poslovanja Agencije, planira se nabavka 2-3 vozila.
4. Shodno povećanju broja zaposlenih, planira se nabavka dodatne opreme za informacijski sistem Agencije, uspostavljanje elektronske biblioteke iz oblasti vazduhoplovstva kao i nabavka standardnog softvera za civilne vazduhoplovne vlasti.

Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2013. godinu

I Uvodni dio

a) O Agenciji

Polazne osnove i pravni osnov za izradu Programa rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2013. godinu predstavlja Zakon o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), koji je stupio na snagu 16. juna 2012. godine, čijim odredbama su propisani pravni položaj, nadležnost i organizacija Agencije, upravljanje i rukovođenje Agencijom, organi Agencije i njeno poslovanje.

Članom 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), propisano je da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlašćenja u skladu sa ovim zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi. Organi Agencije su Savjet Agencije i direktor Agencije. Članom 10 stav 1 tačka 2 navedenog zakona, propisano je da Savjet Agencije donosi Godišnji program rada Agencije.

Odredbom člana 6 navedenog zakona propisana je nadležnost Agencije, koja je u odnosu na raniju zakonom propisanu djelatnost Agencije, značajno proširena. Najznačajnija novina propisana zakonom je prenošenje javnih ovlašćenja Agenciji u pogledu vršenja inspeksijskog nadzora i donošenja akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, koji se, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva (u daljem tekstu: Ministarstvo), objavljuju u "Službenom listu Crne Gore".

b) Međunarodni aspekti djelovanja Agencije

Članom 6 stav 1 tačka 14 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore sarađuje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo.

Međunarodne organizacije iz oblasti vazdušnog saobraćaja od posebnog značaja za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore su:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (ICAO – International Civil Aviation Organization),
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (ECAC – European Civil Aviation Conference),
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovibde (EUROCONTROL – European Organization for the Safety of Air Navigation),
- Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja (EASA – European Aviation Safety Agency).

Crna Gora je 13. marta 2007. godine postala 189. punopravna članica Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO), specijalizovane organizacije Ujedinjenih Nacija, zadužene za stalni nadzor sprovođenja ciljeva Čikaške konvencije (Čikago, 7. decembar 1944. godine).

Postavši punopravni član ICAO-a, što je bio preduslov, Crna Gora je postala punopravni član Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) 25. juna 2008. godine. Glavni cilj ECAC-a je unaprijeđenje sigurnog, djelotvornog i kontinuiranog sistema evropskog vazdušnog saobraćaja, što se postiže kroz

harmonizaciju postupaka upravljanja vazдушnim saobraćajem među državama članicama, kao i unaprijeđenje tih postupaka između država članica i drugih zemalja u svijetu. Crna Gora je 1. jula 2007. godine. postala punopravni član EUROCONTROL-a, organizacije koja je prvenstveno zadužena za sigurnost vazdušne plovidbe.

Crna Gora je 09. juna 2006. godine potpisala Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (European Common Aviation Area (ECAA) Agreement). Skupština Crne Gore ratifikovala je ovaj Sporazum 9. oktobra 2007. godine, i isti je stupio na snagu 26. oktobra 2007. godine. Cilj ovog Sporazuma je stvaranje zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koje će biti zasnovano na slobodnom pristupu tržištu i zajedničkim pravilima u oblastima sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazdušnim saobraćajem i uticaja na životnu sredinu.

Evropska agencija za sigurnost u vazduhoplovstvu (EASA) je organizacija Evropske Unije, sa sjedištem u Kelnu (Njemačka), nadležna za standardizaciju propisa i sertifikaciju. Osnovne djelatnosti preuzela je od JAA-ja, nakon prestanka njegovog rada. EASA je u međuvremenu proširila svoje nadležnosti, preuzimanjem obaveze izrade vazduhoplovnih standarda i propisa iz oblasti upravljanja vazdušnim saobraćajem (Air Traffic Management – ATM) i aerodroma, kao i vršenja nadzora nad njihovom primjenom. Pravila EASA-e su obavezujuća za države članice Evropske Unije, ali, u zavisnosti od vrste potpisanih aranžmana, i za ostale države. Punopravno članstvo u EASA-i, zasad ostvaruju samo države članice EU, dok za ostale evropske države postoji mogućnost aktivnog učešća u radu putem zaključivanja tzv. Radnih aranžmana („Working Arrangements“).

Crna Gora je potpisala Radni aranžman sa EASA-om (Working Arrangement), 7. jula 2009. godine. Osnov za ovaj aranžman je činila Osnovna Regulativa 216/2008 (Basic Regulation 216/2008).

Kako je 2009. godine Regulativa 216/2008 izmijenjena i dopunjena Regulativom 1108/2009, kojom se nadležnosti EASA-e proširuju i na oblast ATM/ANS-a, direktor Agencije je izmijenjeni Aneks 1 Radnog Aranžmana potpisao 2. novembra 2011. godine.

Takođe, sa EASA-om je 15. maja 2012. godine u Kelnu je potpisan i Radni aranžman o sigurnosnim pregledima stranih vazduhoplova na platformi (SAFA Working Arrangement), koji se odnosi na obaveznu prikupljanja i razmjene informacija u odnosu na sigurnost vazduhoplova koji koriste aerodrome EU, aerodrome država koje nijesu članice EU ali učestvuju u ovom programu, i aerodrome u Crnoj Gori.

II Poslovi iz nadležnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo

Prioritet u radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo u 2013. godini je vršenje poslova iz nadležnosti Agencije koji su utvrđeni Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), podzakonskim propisima Ministarstva, kao i aktima Agencije donešenim na osnovu ovog zakona.

Nadležnost Agencije je utvrđena odredbom člana 6 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojom je propisano da Agencija:

1. izdaje sertifikat vazdušnog operatora i operativnu licencu,
2. izdaje uvjerenje o tipu vazduhoplova, uvjerenje o plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o provjeri plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o registraciji,
3. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za održavanje vazduhoplova,
4. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za stručno osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja,
5. izdaje sertifikat i odobrenje za upotrebu civilnog aerodroma,

6. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za obezbjeđivanje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova,
7. izdaje dozvole i ovlašćenja civilnom vazduhoplovnom osoblju,
8. priprema stručne osnove za izradu programa, planova, podzakonskih akata koje donose Vlada i organ državne uprave nadležan za poslove saobraćaja (u daljem tekstu: Ministarstvo),
9. donosi opšte akte u skladu sa ovim zakonom i akte radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost Ministarstva,
10. donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja,
11. vodi registre i evidencije u skladu sa ovim zakonom,
12. vrši inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i zaključenim međunarodnim ugovorima,
13. vrši kontinuirani nadzor ispunjenosti uslova u skladu sa ovim zakonom,
14. sarađuje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo,
15. vrši i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom Agencije.

Istim članom propisano je da je Agencija Nacionalni nadzorni organ koji obavlja poslove koji se odnose na: utvrđivanje ispunjenosti uslova za pružanje usluga vazdušne plovidbe, izdavanje sertifikata pružaocu usluga u vazdušnoj plovidbi, kontinuirani nadzor nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem. Takođe, Agenciji je propisano ovlašćenje da može da odobri, najduže na šest mjeseci, izuzeće od obaveze ispunjenja određenog administrativnog i drugog zahtjeva, ukoliko utvrdi da je vazduhoplovni subjekt na drugi način obezbijedio isti nivo sigurnosti vazdušnog saobraćaja koji se postiže primjenom tog zahtjeva.

Značajna novina u radu Agencije u 2013. godini, saglasno navedenim odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju, je obavljanje poslova inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donesenih na osnovu ovog zakona, kao i zaključenih međunarodnih ugovora koji obavezuju Crnu Goru, a koji se odnose na: vazduhoplov i vazduhoplovnu komponentu, vazdušni saobraćaj, pružanje vazduhoplovnih usluga i pravila letenja, kao i aerodromske letne informacije, aerodrome i aerodromske usluge, letilišta, vazduhoplovno osoblje, pomoćno vazduhoplovno i drugo stručno osoblje, ispravnost i rad tehničkih sredstava i objekata vazdušne plovidbe.

Inspekcijski poslovi obuhvataju i ovlašćenja za obavljanje pregleda, izricanje ograničenja i zabrana, naganje upravnih mjera, izdavanje prekršajnog naloga, podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, kao i preduzimanje drugih mjera propisanih Zakonom o inspekcijskom nadzoru („Službeni list RCG“, broj 39/03 i „Službeni list CG“, br. [76/09](#) i [57/11](#)) i Zakonom o prekršajima („Službeni list CG“, br. 01/11, 06/11 i 39/11) što će umnogome doprinijeti zaštiti dostignutog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

Naime, članom 6 stav 1 tačka 12 i članom 151 stav 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12) propisano je da poslove inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donesenih na osnovu ovog zakona vrši Agencija za civilno vazduhoplovstvo preko inspektora za vazdušni saobraćaj, u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor. Istovremeno odredbom člana 173 stav 3 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da je Agencija dužna da uskladi poslovanje sa ovim zakonom u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

S obzirom da navedeni rok ističe krajem 2012. godine, direktor Agencije je, do donošenja akta o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Agenciji, koji je u postupku izrade, saglasno članu 4 stav 3 Zakona o inspekcijskom nadzoru („Službeni list RCG“, broj 39/03 i „Službeni list CG“, br. [76/09](#) i [57/11](#)) donio ovlašćenja kojima je ovlastio određene zaposlene da privremeno vrše poslove inspekcijskog nadzora u oblasti sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja i upravljanja vazdušnim saobraćajem, sa svim ovlašćenjima

inspektora, do imenovanja inspektora u skladu sa aktom u unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Ovlašćeni inspektori su pripremili Plan vršenja inspekcijskog nadzora, koji, zajedno sa planiranom dinamikom vršenja periodičnog kontinuiranog nadzora koji se sprovodi radi utvrđivanja kontinuirane ispunjenosti uslova na osnovu kojih je izdat sertifikat tokom čitavog perioda njegovog važenja nad radom vazduhoplovnih subjekata, predstavlja sastavni dio Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora vazduhoplovnih subjekata za 2013. godinu.

Treba napomenuti da je saglasno Programu rada i razvoja Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2012. godinu, kojim je bila utvrđena obaveza sveobuhvatne obuke nadzornika Agencije koji će obavljati poslove inspekcijskog nadzora, realizovana edukacija zaposlenih, u saradnji sa Upravom za kadrove, i to iz oblasti vođenja upravnog postupka, inspekcijskog nadzora i prekršaja.

III Programske aktivnosti Agencije

Imajući u vidu nadležnosti Agencije propisane članom 6 Zakona o vazдушnom saobraćaju, kao i ostale zakonom i podzakonskim aktima utvrđene obaveze, programske aktivnosti Agencije u 2013. godini biće prevashodno usmjerene na:

a) Izvršavanje obaveza i aktivnosti utvrđenih zakonom, podzakonskim aktima i drugim dokumentima koji regulišu oblast civilnog vazduhoplovstva, a posebno aktivnosti koje se odnose na sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja

Prioritetne programske aktivnosti Agencije u 2013. godini, po Sektorima i drugim unutrašnjim organizacionim jedinicama su sljedeće:

U okviru **Sektora za vazduhoplovne usluge u vazдушnom prostoru** prioritetne planirane aktivnosti u 2013. godini su:

1. Usklađivanje zahtjeva za radna mjesta sa zahtjevima *Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za civilno vazduhoplovstvo* kao i revizija organizacije Sektora,
2. Dalja primjena Trening Programa i Trening Plana na procese obuke zaposlenih ANS sektora,
3. Redovno ažuriranje sertifikacione dokumentacije provajdera. Korišćenje iste za potrebe vršenja poslova kontinuiranog nadzora,
4. Periodični redovni i vanredni nadzor nad uslugama pruženim od strane provajdera,
5. Priprema za donošenje i izrada stručnih osnova za donošenje vazduhoplovnih propisa u skladu sa Zakonom o vazдушnom saobraćaju,
6. Izrada stručnih osnova za izmjene u organizaciji vazdušnog prostora Crne Gore,
7. Izrada stručnih osnova za regulatorna akta za Upravljanje vazдушnim prostorom,
8. Izrada instrukcija i uputstava za primjenu podzakonskih akata,
9. Stalni rad na korekciji ICAO USOAP nalaza, i istovremeno na identifikaciji razlika u odnosu na ICAO standarde i preporučene prakse,
10. Otklanjanje nedostataka utvrđenih ESIMS nadzorom,
11. Učešće u radu zajedničkih timova za nadzor provajdera, u skladu sa Planom godišnjih provjera 2013. godine, usaglašenim od strane Zajedničkog tima ACV-a i DCV-a,
12. Navigaciono uređenje aerodroma Tivat,
13. Izrada metodologije za procjenu efikasnosti i učinka po osnovu primjene sertifikacionih zahtjeva u pružanju usluga provajdera,
14. Izrada jedinstvenog priručnika Sektora,
15. Ažuriranje procedura za vršenje nadzora,
16. Usvajanje Protokola u svrhu nadzora nad ASM i ATFM funkcijama,
17. Uspostavljanje regulatornih zahtjeva za certifikaciju pružaoca usluga letnih informacija na letilištima i aerodromima,

18. Širenje prekogranične saradnje na susjedne i ostale države jugoistočne Evrope,
19. Obavljanje redovnih aktivnosti na održavanju baze i postupaka vezanih za sistem izvještavanja o događajima,
20. Izrada AST polugodišnjih izvještaja o događajima,
21. Izrada godišnjeg izvještaja o aktivnostima nadzora nad vazduhoplovnim uslugama pruženim od strane provajdera,
22. Izrada i ažuriranje godišnjeg i petogodišnjeg plana rada Sektora,
23. Vršenje redovnih konsultacija sa provajderima,
24. Uspostavljanje zajedničke informacione baze i njeno korišćenje sa portala Sektora,
25. Nadzor i provjere održavanja obuke i ispita za kontrolore letenja i ATSEP,
26. LSSIP 2013 (Level 1 i Level 2),
27. Odobravanje lista ispitivača i provjerivača,
28. Održavanje visokog nivoa saradnje sa regulatorno-nadzornim tijelima regiona.

Takođe u ovom sektoru, u okviru Referata Traganje i spašavanje (SAR), planirane su aktivnosti u vezi sa sledećim prioritetima:

1. Usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa međunarodnom regulativom u pogledu vršenja nadzora nad Centrom pomorske sigurnosti,
2. Sprovođenje osnovne obuke za nadzornike traganja i spašavanja (utvrdiće se detaljan plan obuke i Akcioni plan za njegovo sprovođenje u toku 2013. godine),
3. Zaključivanje i potpisivanje Ugovora sa susjednim zemljama (u saradnji sa Ministarstvom preduzeće se aktivnosti za potpisivanje ugovora sa Italijom i Hrvatskom o traganju i spašavanju u teritorijalnim i internacionalnim vodama, kao i potpisivanje ugovora o traganju i spašavanju sa Srbijom. Za 2013. godinu planira se intenzivnije uspostavljanje kontakta sa Abanijom i Bosnom i Hercegovinom u cilju potpisivanja ugovora),
4. Uspostavljanje Jedinствене таčke kontakta sa COSPAS-SARSAT satelitskim sistemom za spašavanje života (Uspostavljen je SPOC za Crnu Goru – OKC 112),
5. Priprema i sprovođenje osnovne obuke za osoblje spasilačkih centara,
6. Realizacija posjete ITMCC-u (Bari, Italija), sa kojim je povezan OKC 112,
7. Potpisivanje Ugovora, sporazuma ili memoranduma o razumijevanju sa zemljama u regionu u oblasti traganja i spašavanja vazduhoplova (Srbija, Hrvatska, BiH i Abanija),
8. Ažuriranje nacionalne baze podataka ELT-ova i EPIRB-a,
9. Ažuriranje internacionalne baze podataka IBRD za lokator-transmitere,
10. Izrada *Organizacije i tehnologije rada („Operations Manual“)* spasilačko-koordinacionog centra OKC 112,
11. Izrada *Vodiča za postupke nadzornika („Supervisor Handbook“)* za sistem traganja i spašavanja u Crnoj Gori,
12. Izrada pripadajućih procedura *Priručnika sigurnosnog nadzora* koje se odnose SAR usluge,
13. Izrada Programa obuke službe traganja i spašavanja u Crnoj Gori,
14. Izrada *Nacionalnog vodiča („National Approval Guidance“)* za upotrebu helikoptera u operacijama traganja i spašavanja u Crnoj Gori.

U oblasti Zaštite životne sredine planirane su sljedeće aktivnosti :

1. Izrada Nacionalnog plana smanjenja emisije CO₂,
2. Izrada Akcionog plana za smanjenje nivoa buke na i u blizini aerodroma.

Strateški programski zadaci u Sektoru za vazduhoplovne usluge u vazдушном prostoru su:

1. Inicijativa vezana za potrebu nabavke sekundarnog radara i njegovog kolociranja sa postojećim primarnim radarom u TKL Podgorica,
2. Inicijativa za rješavanje problema navigacije u blizini aerodroma Tivat (problem lokalajzera i uticaja gradnje u ovoj zoni na njegov rad),
3. ADS-B Tivat – procjena izvodljivosti i izrada preliminarne studije slučaja (Safety Case).
4. Plan implementacije PBN-a u Crnoj Gori,
5. Program očuvanja sigurnosti na poletno sletnoj stazi.

U okviru **Sektora za sigurnost vazdušnog saobraćaja** planirane su, kao prioritetne aktivnosti, obavljanje poslova kontinuiranog stručnog nadzora nad radom vazduhoplovnih subjekata radi utvrđivanja da su uslovi na osnovu kojih je Agencija izdala certifikat, uvjerenje, potvrdu, licencu ili drugi akt, ispunjeni tokom čitavog perioda njihovog važenja, kao i obavljanje poslova inspekcijskog nadzora koji su, Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), prenešeni u nadležnost Agencije, kao dio javnih ovlašćenja.

Pored poslova stručnog nadzora u ovom Sektoru obavljaće se poslovi koje se odnose na utvrđivanje osposobljenosti za obavljanje djelatnosti u vazdušnom saobraćaju, obezbjeđenje ispunjavanja uslova za sigurnu upotrebu vazduhoplova i vazduhoplovnih uređaja, aerodroma i uslova koje mora ispunjavati vazduhoplovno osoblje, donošenje programa obuka za vazduhoplovno osoblje, utvrđivanje osposobljenosti centara za obuku vazduhoplovnog osoblja, provjeravanje stručne obučenosti vazduhoplovnog osoblja, pripremne i kontrolne aktivnosti u procedurama za donošenje pojedinačnih akata iz ove oblasti (dozvola, certifikata, saglasnosti, odobrenja, potvrda i dr.), priprema za donošenje i izrada stručnih osnova za donošenje vazduhoplovnih propisa u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, zaključenim međunarodnim ugovorima, propisima Evropske Unije i pravilima i standardima koji se odnose na sigurnost i bezbjednost u vazdušnom saobraćaju.

U toku 2013. godine, kao posljedica novih zakonskih rješenja, poslovi kojima će biti dat poseban akcenat su:

1. Certifikacija dva međunarodna aerodroma – Podgorica i Tivat, nakon donošenja regulatornog okvira,
2. Nastavak procesa konverzije dozvola vazduhoplovnih mehaničara iz postojećeg ICAO sistema u Part 66 EASA sistem,
3. Izdavanje Uvjerenja o plovidbenosti i potvrda o provjeri plovidbenosti,
4. Implementacija sistema za praćenje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova (Aircraft Continuing Airworthiness Monitoring), čiji je Plan za 2013. godinu u izradi,
5. Nadzor postojećih nosioca AOC-a, Montenegro Airlines i Di Air, kao i odobrenje i nadzor za očekivanog novog nosioca AOC-a u oblasti helikopterskih operacija,
6. Stalni rad na korekciji ICAO USOAP nalaza, i istovremeno na identifikaciji razlika u odnosu na ICAO standarde i preporučene prakse,
7. Nadzor heliodroma Splendid,
8. Nadzor odobrenih organizacija za održavanje Part 145 – Montenegro Airlines-a i MUPiJU, naročito u cilju regulatornih promjena koje su se desile u 2012. godini,
9. Nadzor odobrenih organizacija za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti – Montenegro Airlines-a i Di Air-a, naročito u cilju regulatornih promjena koje su se desile u 2012. godini,
10. Nadzor organizacije za letačku obuku – Di Air-a,
11. Nadzor očekivane ponovo uspostavljene organizacije za obuku na tipu vazduhoplova (Type Rating Training Organisation) – Montenegro Airlines-a,
12. Odobrenje letilišta u Nikšiću i Beranama, i na Starom Aerodromu,
13. Odobrenje terena za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje, do donošenja Pravilnika o vanaerodromskom slijetanju i polijetanju (VASP),

14. Produženje i izdavanje dozvola letačkog osoblja, kao i osoblja za održavanje vazduhoplova,
15. Nadzor medicinskog centra i ovlašćenih ljekara,
16. Nadzor organizacija odobrenih na teritoriji Republike Srbije,
17. Odobrenje inicijalnog izdanja i promjena Priručnika i tehničke dokumentacije,
18. Obavljanje inspekcija na platformi, avionu i inspekcija u letu (SAFA+SANA),
19. Odobrenje za upotrebu simulatora leta,
20. Nadzor flight examiner-a,
21. Odobrenje Centra za obuku aerodromskog osoblja na aerodromu, nakon donošenja regulatornih okvira,
22. Ažuriranje i dorada internih priručnika, realizacija korektivnih mjera u odnosu na nalaze ICAO-a, nalaze EASA-e,
23. Realizacija obuka iz oblasti regulative i nedostajuće specijalističke obuke za nadzornike i buduće inspektore,
24. Realizacija ispita za letačko osoblje – pilota aviona i helikoptera-a,
25. Davanje saglasnosti za izgradnju i postavljanje vazduhoplovnih prepreka.

Novu dimenziju i kvalitet u budućim aktivnostima Agencije na podizanju zadovoljenja standarda sigurnosti značajno će obilježiti novouvedene funkcije **Menadžera sistema za praćenje usklađenosti (Compliance Monitoring Manager)** i **Menadžera za sigurnost (Safety Manager)**, zajedno sa novoformiranim tijelima **Safety Review Board** i **Safety Risk Group**, čiji je rad otpočeo sredinom 2012. godine. Aktivnosti koje se u 2013. godini očekuju od ovih subjekata Agencije su sljedeće:

1. Upravljanje i unaprijeđenje internog sistema praćenja usaglašenosti obavljanja poslova sa propisanim zahtjevima,
2. Procjena kvaliteta rada i procesa rada Agencije kroz interne nadzore, odnosno usaglašenost aktivnosti Agencije u odnosu na regulatorne zahtjeve, međunarodne standarde i interne akte i procedure,
3. Praćenje i procjena efikasnosti i blagovremenosti realizacije korektivnih mjera utvrđenih u prethodno obavljenim internim nadzorima,
4. Izrada godišnjeg Plana inspekcijских i kontinuiranih nadzora Agencije,
5. Usaglašavanje sadržaja korektivnih mjera i rokova za njihovu realizaciju sa nosiocima aktivnosti korektivnih mjera,
6. Izrada periodičnih izvještaja o realizaciji Plana inspekcijских i kontinuiranih nadzora,
7. Praćenje kvaliteta autorizacija izdatih nadzornicima,
8. Ažuriranje i izrada internih priručnika i procedura Agencije iz svog djelokruga rada (Compliance Monitoring Manual i sl.), kao i usaglašavanje svih internih priručnika u odnosu na prihvaćene standarde,
9. Učestvovanje u pripremi i izvođenju eksternih nadzora od strane međunarodnih organizacija iz oblasti civilnog vazduhoplovstva,
10. Praćenje i procjenu efikasnosti i blagovremenosti realizacije korektivnih mjera, koje se preduzimaju nakon eksternih nadzora,
11. Izrada i distribucija izvještaja,
12. Upoznavanje zaposlenih u Agenciji sa svim relevantnim zadacima koji proizlaze iz eksternih nadzora,
13. Potpisivanje svih dokumenata koja se dostavljaju direktoru, kao dokaz da je dokument urađen u skladu sa utvrđenim procedurama,
-
14. Stručna podrška praćenju implementacije i unaprijeđenje Nacionalnog programa sigurnosti (State Safety Programme) u vazdušnom saobraćaju,
15. Pružanje stručne podrške Nacionalnom odboru za upravljanje sigurnošću u vazdušnom saobraćaju,
16. Učestvovanje u postupku utvrđivanja nacionalnih ciljeva sigurnosti u vazdušnom saobraćaju,

17. Obavljanje stručnih poslova vezanih za kvalitet izvještavanja o događajima koji ugrožavaju sigurnost,
18. Prikupljanje i arhiviranje izvještaja u internoj bazi Agencije,
19. Analiziranje i praćenje implementacije korektivnih i preventivnih mjera koje donosi Agencija iz oblasti sigurnosti,
20. Praćenje statističkih trendova sigurnosti i pripremanje periodičnih izvještaja o stanju sigurnosti u vazdušnom saobraćaju,
21. Obavljanje poslova vezanih za organizaciju i pripremu sastanaka nadležnih tijela Agencije za pitanja sigurnosti u vazdušnom saobraćaju (Safety Review Board), vođenje zapisnika sa tih sastanaka i praćenje implementacije utvrđenih zaključaka i mjera,
22. Učestvovanje u radu stručnih tijela Agencije u oblasti pitanja sigurnosti vazdušnog saobraćaja (Safety Risk Group),
23. Učestvovanje u postupku procjene rizika po pitanjima vezanim za sigurnost letenja,
24. Izradu i ažuriranje priručnika iz svoje oblasti djelovanja – Safety Manual,
25. Predlaganje internih procedura (radnih postupaka) za rad Odjeljenja, kao i staranje o njihovoj pravilnoj i blagovremenoj implementaciji,
26. Praćenje i procjenu međunarodnih standarda i preporučene prakse i s tim u vezi predlaganje i učestvovanje u usklađivanju nacionalnih propisa sa međunarodnim propisima, iz svog djelokruga rada,
27. Praćenje primjene nacionalnih propisa, predlaganje izmjena i učešće u izradi nacionalnih propisa, iz svog djelokruga rada,
28. Procjenjivanje potreba i predlaganje školovanje zaposlenih u oblasti SMS-a i SSP-a.

U okviru **Odjeljenja za bezbjednost vazdušnog saobraćaja** za 2013. godinu, planirano je sljedeće:

1. Izrada nacrtu novog Nacionalnog programa bezbjednosti vazdušnog saobraćaja – treće izdanje, koje će obuhvatiti sve izmjene u relevantnoj evropskoj regulativi za 2011. i 2012. godinu,
2. Izrada nacrtu novog Nacionalnog programa kontrole kvaliteta iz bezbjednosti vazdušnog saobraćaja, radi usklađivanja sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju,
3. Izdavanje CMC kartica za članove posada, a što će zavisiti i od sistematizacije Agencije, odnosno od regulisanja pitanja olakšica i njihovog grupisanja u Agenciji,
4. Kontinuirano sprovođenje inspekcija prema svim subjektima civilnog vazduhoplovstva (aerodromski operatori, policija, kontrola letenja, katering kompanije, operatori vazduhoplova), u skladu sa godišnjim planom njihovog vršenja,
5. Nastavak edukacije osoblja kroz stručna usavršavanja, uključujući i usavršavanje u pojedinim specijalizovanim oblastima bezbjednosti, pogotovo u IT i ATM sektoru,
6. Kontinuirano vršenje nadzora nad procesom obuke iz bezbjednosti koja će se sprovoditi u 2013. godini u Školskom centru JP "Aerodromi CG", Školskom centru "Montenegro Airlines-a", kao i Policijskoj akademiji,
7. Sprovođenje sertifikacije kd kontrolora koji od jula 2013 godine treba da preuzmu posao kd kontrole putnika i ručnog prtljaga na aerodromima,
8. Sprovođenje tajnih testova nad subjektima u civilnom vazduhoplovstvo, u skladu sa godišnjim planom testiranja,

9. Razmatranje i odobravanje regulative iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, koja se tiče programa bezbjednosti pojedinih subjekata (aerodromski operator, operatori vazduhoplova i drugih entiteta – katering kompanije),
10. Odobravanje liste ovlašćenih agencija i/ili poznatih pošiljalaca, u skladu sa eventualnim zahtjevima,
11. Kontinuirano praćenje i vršenje procjene rizika, odnosno prijetnji po bezbjednost u vazдушnom saobraćaju,
12. Analiziranje rezultata internih inspekcija i testova svih entiteta u vazдушnom saobraćaju koji ih sprovode,
13. Analiziranje rezultata dobijenih inspekcijama, auditima i testovima, te preduzimanje odgovarajućih aktivnosti u skladu sa dobijenim rezultatima,
14. Kontinuirana komunikacija sa međunarodnim organizacijama koja se bave pitanjima bezbjednosti, posebno sa ECAC-om i ICAO-om,
15. Saradnja sa drugim nadzornim tijelima iz oblasti bezbjednosti iz regiona u cilju razmjene iskustava

U okviru rada **Referata za vazduhoplovnu medicinu**, s obzirom na predviđeno usvajanje izuzetno značajnog dokumenta – Pravilnika PART MED, koje se očekuje do kraja tekuće godine, najvažnije aktivnosti za 2013. godinu odnose se na izradu dokumentacije koja iz njega proističe i razradu načina njegove implementacije u smislu definisanja rokova za stupanje na snagu i početak primjene pojedinih zahtjeva koji proističu iz njegovih odredbi.

Planiran je kontinuirani stručni nadzor nad radom AMC-a, JZU Dom zdravlja „Dimitrije Dika Marenić“ Danilovgrad, koji je ovlašćena organizacija od strane ACV-a za obavljanje ljekarskih pregleda i izdavanje zdravstvenih uvjerenja vazduhoplovnom osoblju, posebno zbog isticanja roka važenja Rješenja i Uvjerenja ove ustanove za pomenute poslove, a u cilju eventualne obnove sertifikacije.

Planiran je i kontinuirani stručni nadzor nad radom AME-a, ovlašćenih doktora od strane ACV-a za obavljanje ljekarskih pregleda i izdavanje zdravstvenih uvjerenja.

Planirano je da se održe seminari za obnovu znanja iz vazduhoplovne medicine za stručno osoblje koje učestvuje u vršenju ljekarskih pregleda i donošenju odluka o zdravstvenom stanju vazduhoplovnog osoblja tj. izdavanju uvjerenja, a na osnovu zahtjeva postojećeg pravilnika JAR FCL3, kao i upoznavanje sa zahtjevima PART MED-a, a po programu obuke koji odobri ACV.

Zadatak Referata za vazduhoplovnu medicinu je i usavršavanje postojećih procedura i po potrebi izrada novih, radi usaglašavanja sa postojećim pravilnicima.

Ostale planirane aktivnosti su: saradnja sa stranim organizacionim jedinicama za vazduhoplovnu medicinu, praćenje međunarodnih skupova, seminara i sastanaka iz oblasti vazduhoplovne medicine u cilju razmjene iskustava i sticanja novih saznanja.

b) Implementacija Akcionih planova za otklanjanje nedostataka utvrđenih u toku međunarodnih kontrolnih misija

Od svog osnivanja, Agencija za civilno vazduhoplovstvo veoma često je bila predmet kontrole relevantnih međunarodnih organizacija iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, zaduženih za stalni nadzor sprovođenja ciljeva standarda i preporučenih praksi Čikaške konvencije (ICAO – International Civil Aviation Organization), unaprijeđenje sigurnog, djelotvornog i kontinuiranog sistema evropskog vazdušnog saobraćaja kroz harmonizaciju postupaka upravljanja vazdušnim saobraćajem među državama članicama, kao i unaprijeđenje tih postupaka između država članica i drugih zemalja u svijetu (ECAC – European Civil Aviation Conference), certifikaciju i standardizaciju primjene propisa od strane nadležnih vazduhoplovnih vlasti (EASA – European Aviation Safety Agency).

Takvih, značajnih, kontrolnih posjeta u ranijem periodu bilo je mnogo: maj 2010. godine, ICAO Universal Safety Oversight Audit Programme – USOAP; oktobar 2010. godine, ECAA; novembar 2010. godine, EASA; jul i avgust 2010. godine, ECAC; oktobar 2011. godine, EUROCONTROL ESARR Implementation Monitoring and Support (ESIMS) Programme.

Kada je u pitanju 2012. godina Crna Gora je periodu od 24. do 26. septembra bila predmet posjete procjene od strane eksperata Evropske Komisije po pitanju stepena implementacije ECAA Sporazuma, najznačajnijeg mehanizma za sprovođenje evropske vazduhoplovne politike.

Takođe, u septembru 2012. godine je, iz dva navrata, izvedena standardizaciona posjeta od strane EASA-e, za oblasti: dozvola letačkog osoblja (FCL), letačkih operacija (OPS) i plovidbenosti vazduhoplova (AIR).

Konstatacije o značajnom napretku i visokom stepenu usaglašenosti stanja u vazduhoplovstvu i rada Agencije, predstavljaju konstantu u svim preliminarnim i zvaničnim izvještajima sa navedenih posjeta.

Međutim, i pored toga, u skladu sa svrhom i praktičnim efektima ovakvih kontrolnih posjeta, gotovo neizbježne su preporuke i mjere u cilju otklanjanja uočenih i utvrđenih nalaza iz segmenata rada Agencije i vazduhoplovnih subjekata nad kojima Agencija vrši nadzor. Utvrđeni nedostaci i preporuke međunarodnih kontrolnih misija predstavljaju dobar pokazatelj za preduzimanje daljih aktivnosti na unapređenju rada Agencije i civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori. Na osnovu njih pripremljeni su Akcioni planovi za otklanjanje konstatovanih nedostataka, sa jasno utvrđenim aktivnostima koje je neophodno preduzeti u cilju njihovog eliminisanja, sa određenim nosiocima i precizno definisanim rokovima za njihovu realizaciju.

Dosljedna implementacija svih pojedinačnih Akcionih planova za otklanjanje nedostataka utvrđenih tokom navedenih međunarodnih kontrolnih misija ostaje jedan od prioriteta u radu Agencije i u 2013. godini.

c) Vršenje inspekcijskog i kontinuiranog nadzora nad vazduhoplovnim subjektima i njihovim osobljem u cilju praćenja kontinuiranog ispunjavanja uslova i propisanih tehničkih zahtjeva na osnovu kojih im je Agencija izdala sertifikat ili odobrenje

U cilju organizacije i sprovođenja efikasnih inspekcijskih i kontinuiranih nadzora vazduhoplovnih subjekata, Agencija na kraju svake godine priprema i usvaja *Plan inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo*, dokument kojim se za predstojeću kalendarsku godinu utvrđuju raspored i dinamika obavljanja inspekcijskih i kontinuiranih nadzora vazduhoplovnih subjekata, koje vrše vazduhoplovni inspektori i nadzornici, u skladu sa zakonom, podzakonskim aktima i internim aktima Agencije za civilno vazduhoplovstvo.

Izrada Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2013. godinu u završnoj je fazi konsolidacije, ali je već sada izvjesno da je ukupno uzevši, u svim segmentima rada, predviđeno preko 100 nadzora različitih vazduhoplovnih subjekata.

Pored Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora, s obzirom na njihovu specifičnost, kao posebni dokumenti postoje i *Safety Audit of Foreign Aircraft (SAFA) Plan* i *Aircraft Continuing Airworthiness Monitoring (ACAM) Plan*.

Treba pomenuti da, kao jedna od novina za 2013. godinu, postoji i Plan internih provjera koji je u nadležnosti Menadžera sistema za praćenje usklađenosti (Compliance Monitoring Manager).

Plan inspekcijskih i kontinuiranih nadzora, SAFA i ACAM planove, kao i Plan internih provjera donosi direktor Agencije.

IV Donošenje internih akata i pripremanje stručnih osnova za izradu podzakonskih akata

Stupanjem na snagu Zakona o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), značajno su se proširile nadležnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo, posebno u dijelu donošenja akata. S tim u vezi, i Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2013. godinu mora obuhvatiti sve aktivnosti i poslove koje će Agencija obavljati u skladu sa odredbama ovog zakona.

a) Imajući u vidu navedenu činjenicu, saglasno odredbama zakona, Agenciji u 2013. godini predstoje obimne aktivnosti u pogledu pripremanja značajnog broja akata, čije donošenje je u njenoj nadležnosti, pripremanja stručnih osnova za izradu podzakonskih propisa, čije donošenje je u nadležnosti Ministarstva, i pripremanja izmjena i dopuna opštih akata radi usklađivanja rada i poslovanja Agencije sa odredbama novog zakona.

Odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju omogućena je mnogo efikasnija i ažurnija harmonizacija propisa, odnosno usklađivanje podzakonskih propisa iz oblasti civilnog vazduhoplovstva sa evropskim propisima, odnosno pravnom tekovinom Evropske Unije (Acquis Communautaire) u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj Uniji, koje je bilo značajno usporeno, imajući u vidu da naš pravni sistem ne predviđa neposrednu primjenu ili preuzimanje propisa Evropske Unije.

Propisivanjem ovlašćenja Agenciji u pogledu donošenja akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, omogućena je blagovremena realizacija obaveza usklađivanja propisa na koje se Crna Gora obavezala zaključenim i potvrđenim međunarodnim ugovorima, odnosno znatno ažurnije i efikasnije usklađivanje nacionalnih propisa sa propisima EU, koji su podložni čestim izmjenama i dopunama. Stvorene su pretpostavke za dinamičnu harmonizaciju nacionalnog zakonodavstva sa propisima Evropske Unije, što predstavlja ključni prioritet u okviru procesa pristupanja Evropskoj Uniji. Ovo je dobra osnova za uspješno uključivanje u evropske i svjetske integracione procese u oblasti vazduhoplovstva, kao i za uvođenje i primjenu međunarodnih vazduhoplovnih propisa, standarda i tehničkih pravila, i prihvatanje međunarodne vazduhoplovne prakse kao garancije dostizanja najviših standarda sigurnosti i bezbjednosti u oblasti vazduhoplovstva u Crnoj Gori. Ovakav način usklađivanja ima i praktičan značaj jer su propisi EU u oblasti vazduhoplovstva podložni čestim izmjenama ili dopunama, a ažurnost u usklađivanju sa njima moguće je ostvariti samo kroz postupak izmjene i dopune odgovarajućeg podzakonskog akta.

S tim u vezi, a polazeći od značaja prenešenih ovlašćenja, Agencija je još tokom 2012. godine, odmah nakon stupanja na snagu Zakona o vazdušnom saobraćaju, sagledala obaveze iz svoje nadležnosti u pogledu donošenja akata, utvrdila prioritete i dinamiku njihovog donošenja i donijela Akcioni plan za implementaciju novog Zakona o vazdušnom saobraćaju, broj: 01/3-986/1-12 od 25. jula 2012. godine, sa precizno utvrđenom dinamikom donošenja pojedinih akata i određenim nosiocima realizacije utvrđenih aktivnosti. Direktor Agencije je za kvartalnu kontrolu implementacije Akcionog plana odredio pomoćnika direktora.

Agencija je od dana stupanja na snagu novog zakona donijela i objavila u „Službenom listu Crne Gore“ 12 akata iz svoje nadležnosti, kojima se u najvećem dijelu preuzimaju propisi EU iz oblasti civilnog vazduhoplovstva. Pored toga devet akata nalazi se u Ministarstvu na davanje saglasnosti. Navedeni podaci o broju donešenih i propisa pripremljenih za donošenje, za period od četiri mjeseca od dana stupanja na snagu novog zakona, dovoljan je dokaz o značaju propisivanja ovlašćenja Agenciji za donošenje akata, jer je, poređenja radi, za period važenja prethodnog zakona, od skoro četiri godine, donijeto ukupno 15 podzakonskih propisa.

Ostvarena dinamika u postupcima pripreme i donošenja akata Agencije ukazuje da Agencija može ostvariti planirane programske obaveze u dijelu donošenja podzakonskih akata, iako se radi o izuzetno obimnom i složenom poslu.

Poseban prioritet u radu Agencije u 2013. godini biće izrada akata koji će omogućiti uvođenje u pravni sistem i primjenu propisa EU, posebno evropske regulative iz oblasti vazdušnog saobraćaja sadržane u Aneksu I ECAA Sporazuma, koje je Crna Gora u obavezi da, kroz I i II tranzicioni period, usaglasi sa svojim propisima.

Agencija za civilno vazduhoplovstvo je, nakon sagledavanja svojih zakonom propisanih obaveza, utvrdila prioritete za 2013. godinu. Akti, čije donošenje je u nadležnosti Agencije i koje će Agencija pripremiti i donijeti u 2013. godini su:

- Akt o načinu, pravilima i postupcima letenja vazduhoplova i operativnim uslugama u vazdušnom saobraćaju (član 14 stav 2),

- Akt o uslovima za sigurnu upotrebu bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela i uslovima koje mora da ispunjava lice koje upravlja tim vazduhoplovom (član 14 stav 5),
- Akt o načinu sačinjavanja liste minimalne ispravnosti opreme vazduhoplova (član 14 stav 7),
- Akt o uslovima za održavanje takmičenja i izložbi vazduhoplova (član 22 stav 3),
- Akt o bližim uslovima pod kojima se izdaje prethodno odobrenje na zaključenje ugovora o zakupu vazduhoplova (član 31 stav 5),
- Akt o načinu održavanja i pregleda operativnih površina, objekata, instalacija, uređaja i opreme na aerodromima, kao i bliže uslove i način stručnog osposobljavanja osoblja koje obavlja poslove održavanja i pregleda operativnih površina, objekata, instalacija, uređaja i opreme na aerodromu (član 45 stav 4),
- Akt o bližim uslovima za određivanje razreda, grupe i kategorije aerodroma (član 47 stav 5),
- Akt o bližim uslovima za dobijanje sertifikata za pružanje usluga aerodromskih letnih informacija i način pružanja tih usluga (član 50 stav 4),
- Akt o kriterijumima i standardima za nesmetanu upotrebu operativnih površina, objekata, uređaja i opreme na aerodromu (član 51 stav 2),
- Akt o načinu proširenja odnosno ograničenja kapaciteta aerodroma, usaglašavanju redova letenja i dodjeli vremenskih slotova (član 52 stav 2),
- Akt o uslovima i načinu pružanja aerodromskih usluga i bližim uslovima za stručno osposobljavanje osoblja koje obavlja poslove poslove prihvata i otpreme vazduhoplova, putnika, prtljaga, tereta i/ili pošte (član 53 stav 7),
- Akt o bližoj sadržini i načinu vođenja Registra aerodroma i Evidencije površina za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje (član 57 stav 3),
- Akt o sadržaju i načinu vođenja registra vazduhoplovnog osoblja (član 88 stav 9),
- Akt o bližim uslovima u pogledu stručne spreme, radnog iskustva, stručne osposobljenosti vazduhoplovnog osoblja, način izdavanja, obnavljanja i produžavanja dozvole i ovlašćenja vazduhoplovnog osoblja, vrijeme na koje se izdaje dozvola, vrijeme na koje važi ovlašćenje, uslove pod kojima se mijenja, ukida ili privremeno ukida dozvola, uslove pod kojima se ukida ili privremeno ukida ovlašćenje, obrazac dozvole (član 89 stav 6),
- Akt o bližim uslovima za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja vazduhoplovnog osoblja, uslove pod kojima se izdaje, mijenja, ukida ili privremeno ukida ovlašćenje za stručno osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja, vrijeme na koje se izdaje ovlašćenje, obrazac ovlašćenja, sadržinu programa za stručno osposobljavanje i način stručnog osposobljavanja i provjeru stručne osposobljenosti (član 90 stav 6),
- Akt o načinu polaganja stručnog ispita vazduhoplovnog osoblja, bližim uslovima za imenovanja ispitivača koji vrše provjeru stručne osposobljenosti i priznavanje obuke i iskustva stečenog za vrijeme obavljanja vojne službe (član 91 stav 7 i član 92),
- Akt o načinu stručnog osposobljavanja i uslovima za dobijanje dozvole za obavljanje radio-telefonske komunikacije (član 97 stav 3),
- Akt o sastavu i broju članova posade vazduhoplova, prema vrsti, kategoriji i namjeni vazduhoplova, kao i načinu stručnog osposobljavanja članova kabinske posade vazduhoplova (član 98 stav 3),
- Akt o radnom vremenu, vremenu leta, dnevnom, nedjeljnom i godišnjem odmoru, trajanju prevoza i obaveze dežurstva, broju polijetanja i slijetanja, kao i zdravstvenim mjerama i mjerama zaštite na radu u vezi sa obavljanjem dužnosti posade vazduhoplova, radnom vremenu, trajanju radnog vremena na operativnom radnom mjestu i odmorima kontrolora letenja (član 103 stav 8),

- Akt o uslovima u pogledu stručne spreme, bližim uslovima za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja pomoćnog vazduhoplovnog osoblja, sadržaj i način vođenja evidencije o stručnoj osposobljenosti pomoćnog vazduhoplovnog osoblja (član 104 stav 6),
- Akt o uslovima za uspostavljanje i korišćenje sistema upravljanja sigurnošću (član 106 stav 7),
- Akt o načinu regulisanja protoka vazdušnog saobraćaja i koordinacije sa pružaocima usluga u vazdušnoj plovitbi u državama izvan područja letnih informacija (član 118 stav 2),
- Akt o načinu čuvanja snimaka i dokumentacije vezana za odobravanje leta, koordinaciju, izdavanje zabrane i ograničenja korišćenja vazdušnog prostora, najavljivanje leta, podnošenje plana leta kao i drugi podaci (član 119 stav 2),
- Akt o načinu pripremanja i pribavljanja meteoroloških informacija i načinu slanja meteoroloških informacija (član 121 stav 4),
- Akt o načinu obavljanja poslova tehničkog obezbjeđenja (član 123 stav 9),
- Akt o utvrđivanju liste događaja o kojima se obavezno obavještava, načinu obavještavanja i subjektima koji su obavezni da obavještavaju o događajima koji ugrožavaju (član 129 stav 2),
- Akt o utvrđivanju liste događaja o kojima se dobrovoljno obavještava, načinu i postupku obavještavanja o događajima (član 130 stav 4).

U cilju efikasnijeg i racionalnijeg uređivanja pojedinih pitanja iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, treba napomenuti da će se u postupku donošenja navedenih akata sagledati mogućnost donošenja akata kojima će se urediti više srodnih i povezanih poslova pojedinih segmenata civilnog vazduhoplovstva, tako da će se na osnovu više pravnih osnova donijeti jedan akt koji će regulisati više srodnih oblasti.

Istovremeno Agencija će, u saradnji sa Ministarstvom, u 2013. godini, posebnu pažnju i aktivnosti usmjeriti na definisanju prioriteta i pripremi onih podzakonskih propisa iz nadležnosti Ministarstva, na osnovu novog zakona, čije će donošenje biti neophodno u cilju pravovremenog i potpunog uređivanja pitanja od značaja za rad i funkcionisanje Agencije i obavljanja poslova iz njene nadležnosti. U postupku donošenja navedenih propisa Agencija će pripremati stručne osnove za njihovu izradu.

Jedan od najznačajnijih prioriteta u donošenju propisa iz nadležnosti Ministarstva, koje je neophodno donijeti u prvom kvartalu 2013. godine, je Pravilnik o utvrđivanju visine i načinu naplate putničke i robne naknade, kojim se utvrđuje visina putničke naknade, koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku i robne naknade, koju plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe/tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju i Pravilnik o visini naknada za usluge koje pruža Agencija i koje su njen prihod. Donošenje ovih pravilnika je od vitalnog značaja za funkcionisanje Agencije, s obzirom da sredstva koja dobija Agencija od EUROCONTROL-a nijesu dovoljna da pokriju sve troškove, a takođe i principi EUROCONTROL-a predviđaju da se, osim rutnih naknada, ostvaruju prihodi i po drugim osnovama.

b) Interni akti na osnovu kojih je uređena unutrašnja organizacija, način rada i poslovanja Agencije, kao i odlučivanje i nadležnosti organa Agencije, i u skladu sa kojima se organizuje i rukovodi radom i poslovanjem Agencije su: Statut Agencije, Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije, Pravilnik o zaradama, naknadama zarada i ostalim pravima i obavezama zaposlenih u Agenciji, Odluka o najnižoj cijeni rada zaposlenih u Agenciji i dr. Ovi akti donijeti su nakon osnivanja Agencije.

Statut Agencije i Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije neophodno je uskladiti sa odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG”, broj 30/12). Rješenjima direktora Agencije obrazovane su radne grupe za pripremu predloga ovih akata. Njihova izrada je u završnoj fazi.

U 2013. godini će se na osnovu analize primjene ovih, kao i drugih važećih opštih akata iz nadležnosti Savjeta, sagledati potreba predlaganja i donošenja njihovih izmjena i dopuna u cilju pravovremenog i potpunog uređivanja pitanja od značaja za rad i funkcionisanje Agencije.

V Međunarodna saradnja Agencije

Aktivnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo na planu međunarodne saradnje u 2013. godini usmjerene su posebno na:

- saradnju sa Evropskom Unijom u oblasti vazdušnog saobraćaja,
- saradnju sa međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama (ICAO, ECAC, EUROCONTROL, EASA),
- bilateralnu i multilateralnu saradnju.

a) Saradnja sa Evropskom Unijom u oblasti vazdušnog saobraćaja

Pravni osnov za integraciju Crne Gore u Evropsku Uniju u oblasti vazdušnog saobraćaja predstavlja „Multilateralni sporazum o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja“ (ECAA Sporazum).

Sporazum predviđa potpuno usaglašavanje domaćih propisa sa propisima Evropske Unije u oblastima vazduhoplovne sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazdušnim saobraćajem, rukovođenja aerodromima, zaštitu prava putnika i drugih korisnika usluga u vazdušnom saobraćaju, liberalizacije vazduhoplovnog tržišta, zabranu državne pomoći i zaštite životne sredine.

Imajući u vidu da su se, u skladu sa Zakonom vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), značajno proširile nadležnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo, posebno u dijelu donošenja akata, Agencija će u 2013. godini svoj puni doprinos dati u donošenju podzakonskih akata u cilju usaglašavanja nacionalnog zakonodavstva sa propisima EU.

b) Saradnja sa međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama

Značajan dio međunarodnih aktivnosti Agencije je zasnovan na članstvu u međunarodnim organizacijama, iz razloga što je najveći dio cjelokupnog sistema civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori uređen u skladu sa međunarodnim konvencijama, rezolucijama, standardima i preporukama sljedećih međunarodnih organizacija:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (ICAO – International Civil Aviation Organization)
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (ECAC – European Civil Aviation Conference)
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe (EUROCONTROL – European Organization for the Safety of Air Navigation)
- Evropska agencija za sigurnost u vazduhoplovstvu (EASA – European Aviation Safety Agency)

Zaposleni u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo učestvuju na redovnim sastancima: ECAC (ECAC DG – Directors General Meeting, ECAC Security Forum, ECAC Meeting, EUROCONTROL (PC – Provisional Council, EC – Enlarged Committee); EASA (EASA MB – Management Board, EASA NSA Partnership meeting, ECAA (ECAA Joint Committee).

Na posljednjem, 6. ECAA Joint Committee-ju, održanom u Budimpešti 12.12.2011. godine, dogovoreno je da domaćin 7. ECAA Joint Committee-ja, u decembru 2012. godine, bude Crna Gora. U međuvremenu, na molbu predstavnika Evropske Komisije, održavanje ovog sastanka odloženo je za prvi kvartal 2013. godine.

U 2013. godini predstavnici Agencije će i dalje redovno učestvovati u radu upravljačkih i stručnih tijela međunarodnih navedenih vazduhoplovnih organizacija.

c) Bilateralna i multilateralna saradnja

U cilju jačanja regionalne saradnje, razmjene dokumentacije, iskustava i kadrovskih potencijala, od svog osnivanja, Agencija za civilno vazduhoplovstvo je potpisala Memorandume o razumjevanju (MoU) sa vazduhoplovnim vlastima:

- Bosne i Hercegovine,
- Makedonije,

- Srbije,
- Republike Turske,
- Hrvatske,
- Ujedinjenih Arapskih Emirata,
- Albanije.

U toku su razgovori o potpisivanju Memoranduma o razumijevanju sa Slovenijom, Italijom i Mađarskom. Potpisivanje ovih Memoranduma se planira za 2013. godinu.

Takođe, od strane francuskog CAA-ja dobili smo predlog teksta predloga o tehničkoj saradnji između naših institucija koji će, nakon procesa usaglašavanja, biti potpisan u drugom kvartalu 2013. godine.

Predstavnici Agencije će i u narednoj godini učestvovati u radnim timovima resornog ministarstva koji se bave pripremom međudržavnih sporazuma o vazdušnom saobraćaju.

VI Kontrolne posjete Međunarodnih organizacija u 2013. godini

U periodu od 18. do 25. **februara 2013. godine** biće sproveden **ICAO audit iz bezbjednosti** civilnog vazduhoplovstva. Riječ je o ponovnom auditu, a s obzirom da je izvještaj sa prvog audita, iz 2007. godine, bio jako loš, iz razloga što je vršen u periodu kada je Crna Gora tek formirala Upravu za civilno vazduhoplovstvo, pa gotovo da nije postojala nikakva relevantna regulativa iz ove oblasti, može se reći da ovaj audit ima veći značaj od prethodnog. Naime, metodologija vršenja audita je takva da se kod ponovnog audita provjerava ispunjenost svih ranije uočenih nedostataka, i ukoliko ozbiljni nedostaci u međuvremenu nijesu otklonjeni, to bi za posljedicu moglo imati konstataciju da sistem bezbjednosti ne funkcioniše na zadovoljavajući način i, u ovom slučaju, da se naši aerodromi ne bi mogli smatrati bezbjednim.

Agencija za civilno vazduhoplovstvo je, u međuvremenu, izradila Akcioni korektivni plan i proslijedila ga ICAO-u. Na bazi tog Akcionog korektivnog plana navedeni audit zakazan je za februar 2013. godine. Shodno metodologiji vršenja audita i Memorandumu o razumijevanju potpisanog sa ICAO-om, imenovan je nacionalni kordinator i u završnoj fazi je popunjavanje ICAO upitnika, koji će Agencija dostaviti do 15.12. 2012. godine.

U sedmodnevnom auditu biće izvršena detaljna analiza kompletne crnogorske regulative iz oblasti bezbjednosti u vazduhoplovstvu, postupaka i načina vršenja nadzora u Crnoj Gori koji se vrši nad subjektima u civilnom vazduhoplovstvu, kao i implementacije tih mjera na aerodromu Podgorica.

Za **oktobar 2013. godine**, u skladu sa SAFA Radnim aranžmanom sa EASA-om (SAFA WA), i sa godišnjim planom EASA-e, predviđena je **EASA standardizaciona posjeta**. Naime, potpisani SAFA WA odnosi se na prikupljanje i razmjenu informacija u odnosu na sigurnost vazduhoplova koji koriste aerodrome EU, aerodrome država koje nijesu članice EU ali učestvuju u ovom programu, i aerodrome u Crnoj Gori.

Potpisivanjem ovog ugovora Crna Gora je dobila status preliminarne članice što podrazumijeva ograničeni pristup određenim informacijama. Shodno ovom sporazumu bilo je potrebno je da u naš regulatorni sistem uvedemo sljedeće akte iz vazduhoplovne legislative EU: Direktiva 2004/36, Direktiva 2008/48, Regulativa 768/2006, i Regulativa 351/2008, što je i urađeno, na način da je u „Službenom listu CG broj 40/2012“ objavljen Pravilnik o načinu sprovođenja SAFA programa.

Ova standardizaciona posjeta će se izvršiti saglasno Regulativi 736/2006, a predmet interesovanja EASA inspektora će, pored regulatorne usklađenosti, biti i usvojene procedure i postupci koji se primjenjuju tokom vršenja SAFA inspekcija kao i unošenje podataka u EASA bazu – SAFA podataka. Agencija već ima pristup bazi podataka, ali samo u vidu pristupa izvještajima sa SAFA inspekcija vršenim nad našim operatorima.

Važno je napomenuti da su u Agenciji u proteklom periodu potpuno obučena 4 SAFA inspektora, koji već uveliko realizuju SAFA inspekcije, te da se broj SAFA inspekcija na godišnjem nivou kreće oko 50.

VII Kadrovsko i materijalno-tehničko osposobljavanje

a) Kadrovsko osposobljavanje Agencije

Postojeća unutrašnja organizacija i način rada i rukovođenja u Agenciji uređeni su Statutom Agencije i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, u cilju obezbjeđivanja zakonitog, stručnog, efikasnog i racionalnog vršenja poslova i zadataka od javnog interesa za Crnu Goru u oblasti vazdušnog saobraćaja utvrđenih Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 66/08), zaključenim međunarodnim ugovorima, propisima Evropske Unije i pravilima i standardima koji se odnose na sigurnost i bezbjednost u vazdušnom saobraćaju.

U skladu sa novim Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), odlukom direktora formirana su radna tijela za izradu novog Statuta Agencije i Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji.

U cilju blagovremenog planskog i efikasnog ostvarivanja poslova definisanih obavezama i nadležnostima Agencije, koordinacije i nadzora nad izvršavanjem tih poslova, kao i saradnje sa relevantnim domaćim i međunarodnim organima, organizacijama i institucijama, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za civilno vazduhoplovstvo utvrđeno je 49 radnih mjesta, sistematizovanih u sljedećim organizacionim jedinicama:

Direktor, Pomoćnik direktora, Savjetnik – Poslovni sekretar	3
1. Sektor za sigurnost vazdušnog saobraćaja	12
2. Sektor za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru	19
3. Odjeljenje za bezbjednost vazdušnog saobraćaja	2
4. Odjeljenje za međunarodnu saradnju	4
5. Referat za vazduhoplovnu medicinu	1
6. Referat za utvrđivanje uzroka ugrožavanja sigurnosti vazduhoplova, nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova	1
7. Služba za pravne, finansijske i opšte poslove	7

U ovom trenutku u Agenciji su zaposlena 34 izvršioca na neodređeno vrijeme, i 8 izvršioca na određeno vrijeme. Kadrovsko osposobljavanje Agencije predstavljaće jedan od najvažnijih prioriteta i u 2013. godini i narednim godinama. Visoki kriterijumi u pogledu stručne spreme, radnog iskustva u oblasti vazduhoplovstva i ostalih znanja predstavljaju objektivnu teškoću u popunjavanju sistematizovanih radnih mjesta. Takođe, i politika zarada mora se prilagoditi činjenici da, u principu, specijalizovani kadrovi iz ove oblasti već imaju zaposlenje kod visoko-budžetnih kompanija. Ovo potpuno korespondira sa politikom evropskih vazduhoplovnih institucija koje su spremne da za kadrove od posebnog interesa obezbjede visoke plate, u svim državama bez izuzetka, imajući u vidu da su sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja prioriteti evropske politike. Ovakav pristup je od ključnog značaja za postojanje i funkcionisanje Agencije.

b) Obuka i stručno usavršavanje zaposlenih

Permanentno stručno usavršavanje i obuka zaposlenih jedan su od preduslova za kompetentno i profesionalno obavljanje poslova Agencije, i tome će, u kontinuitetu, biti posvećena posebna pažnja.

U tom smislu, kao jedna od najvažnijih obuka, identifikovana je obuka iz oblasti Basic Regulation 216/2008 koja je namijenjena za sve nadzornike i inspektore, pa i ostale zaposlene u Agenciji. Ovom obukom zaposleni u Agenciji biće u prilici da se upoznaju sa evropskim regulatornim okvirom u oblasti civilnog vazduhoplovstva, kao i načinom implementacije evropske legislative koja iz ove regulative proističe.

Obuka je ključna pretpostavka za stručno i profesionalno usavršavanje zaposlenih u Agenciji, kojom se postiže

osposobljenost zaposlenih za obavljanje različitih poslova i stvaranje neophodnih pretpostavki za dalji razvoj Agencije kao vazduhoplovne vlasti Crne Gore. Agencija je, u skladu sa međunarodnim standardima i zahtjevima, definisala potrebne nivoe vještina i kvalifikacija za svako radno mjesto.

U te svrhe, Agencija za svaku narednu kalendarsku godinu priprema godišnji Trening Plan. Trening Plan za 2013. definiše potrebe za neophodnom obukom u tom periodu, i usklađen je sa petogodišnjim Trening Programom. Trening Program i Trening Plan donosi direktor Agencije.

Potrebe za obukom, utvrđuje se na osnovu sljedećih zahtjeva:

- a) nalazi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL),
- b) analize i izvještaji istraživanja nesreća, ozbiljnih nezgoda, nezgoda i događaja koji ugrožavaju sigurnost u vazduhoplovstvu,
- c) rezultati internog nadzora i kontrole,
- d) povratne informacije dobijenih od strane zaposlenih.

Zaposleni u Agenciji se procjenjuju u pogledu obučenosti u skladu sa standardom uspostavljenim za to radno mjesto ili dodijeljeni zadatak. Ako se utvrdi da određeni zaposleni ne posjeduju potrebne vještine i znanja za vršenje dodijeljenih zadataka, izvršiće se potrebna obuka.

U saradnji sa direktorima Sektora analiziraju se dužnosti i zadaci pojedinih radnih mjesta, nivoi iskustva zaposlenih, kao i efikasnost raznih kurseva i novih tehnika obuke, i obezbjeđuje se da se neophodna obuka završi u predviđenom vremenskom roku. Sve odabrane obuke biće unešene u Trening Plan Agencije za 2013. godinu. U slučaju potrebe, napraviće se izmjene, kako bi se osiguralo da su svi zaposleni budu sposobni da izvrše zahtjevano radne zadatke.

Područja obuke će biti razvijena tako da obuhvate:

1. *Osnovna obuka* koja podrazumjeva obuku novozaposlenih u Agenciji, radi upoznavanja sa metodom rada Agencije,
2. *Inicijalna obuka* koja podrazumjeva obuku prilagođenu za različite oblasti nadležnosti inspektora,
3. *On the job (OJT) trening* koja podrazumjeva obuku na random mjestu uz pomoć instruktora,
4. *Specializovana obuka* koja podrazumjeva obuku zaposlenih sa ciljem sticanja specijalističkih znanja i vještina potrebnih za određenu radnu poziciju,
5. *Obnavljanje obuke* koja podrazumjeva obuku koju je neophodno obnoviti nakon određenog vremena.

Dostupne organizacije za vršenje obuke biće kontaktirane da bi se obezbjedilo razmatranje više alternativa prilikom izbora organizacije za obuku. U slučaju kada je ustanovljena potreba za novom obukom, biće razmotrene sve dostupne opcije. Ovaj proces može da uključi i konsultaciju sa drugim CAA, raznim međunarodnim organizacijama, industrijom itd.

Ako obuku izvodi institucija ili organizacija izvan Agencije, vrši se odgovarajuća procjena. Procjena se vrši na osnovu sadržaja kursa, pregleda kvalifikacija i iskustava institucije koja organizuje obuku, kao i kontakta sa prethodnim klijentima.

Agencija bez procjenjivanja, kao obuku odgovarajućeg kvaliteta, prihvata obuku koju vrši: JAA Training Organization, EASA, ICAO, ECAC ili EUROCONTROL.

Instruktori/predavači će biti kvalifikovani u zavisnosti od znanja i sposobnosti prenošenja znanja. Njihova stručnost se procjenjuje na osnovu odgovarajućih potvrda (certifikata), iskustva i/ili demonstriranog znanja.

c) Poslovni prostor

Agencija je zbog evidentnog nedostatka prostornih kapaciteta već od 2010. godine planirala da obezbijedi adekvatan prostor koji bi kvalitetno odgovorio svim njenim obavezama, jer je postojeći prostor neadekvatan.

No, zbog usporenog priliva sredstava iz EUROCONTROL-a, posebno u 2010. i 2011. godini, što uslovljava

premošćavanje u poslovanju sa rezervisanim sredstvima namijenjenih između ostalog za kupovinu poslovnog prostora, ova aktivnost je odlagana. Iz toga razloga nijesu realizovane ove aktivnosti koje su bile predviđene investicionim planovima i planovima javnih nabavki.

U 2012. godini je procijenjeno da se može realizovati ova aktivnost, tako da je Savjet Agencije, u skladu sa Finansijskim planom Agencije za 2012. godinu i Planom javnih nabavki za 2012. godinu, donio odluku o kupovini poslovnog prostora Agencije. Agencija je takođe angažovala konsultatsku firmu koja je napravila Studiju opravdanosti nabavke poslovnog prostora. U skladu sa analizom i preporukama iz te studije, kao i sa realnim procjenama unutar Agencije, direktor Agencije donio je Odluku o pokretanju postupka javne nabavke poslovnog prostora za potrebe Agencije za civilno vazduhoplovstvo, broj: 08/1-1486/1-12 od 31.10.2012. godine. Saglasno čl. 62 i 63 Zakona o javnim nabavkama („Službeni list CG“, br: 42/11), Agencija za civilno vazduhoplovstvo, kao naručilac, dana 16.11.2012. godine objavila je Poziv za otvoreni postupak javne nabavke za kupovinu poslovnog prostora na portalu Uprave za javne nabavke, tako da je rok za dostavljanje ponuda po ovom pozivu u toku i ističe 24.12.2012. godine kada će biti javno otvaranje ponuda.

Realno je očekivati da se ovaj postupak, ukoliko bude zainteresovanih ponuđača i ukoliko ne bude pravnog osporavanja procedure, okonča u prvom kvartalu naredne godine. Rok za useljenje u nove poslovne prostorije zavisice od dinamike okončanja postupka javne nabavke, kao i konkretnih uslova za opremanje poslovnog prostora nedostajućom kancelarijskom opremom.

U svakom slučaju planiranom projekcijom i nabavkom sopstvenog poslovnog prostora Agencija će imati neophodne prostorne pretpostavke za izvršavanje svoje nadležnosti.

VIII Izrada programa, planova i izvještaja

a) Agencija će do kraja drugog kvartala 2013. godine, pripremiti Izvještaj o radu i Finansijski izvještaj za 2012. godinu, koje predlaže Savjet Agencije i dostavlja Vladi na usvajanje.

Uz finansijski izvještaj prilaže se Izvještaj nezavisnog revizora, kojeg imenuje Vlada.

b) U četvrtom kvartalu naredne godine Agencija će pripremiti Godišnji program rada Agencije za 2014. godinu, i Finansijski plan za 2014. godinu.

c) Plan javnih nabavki za 2014. god. će biti donešen u decembru 2013. godine i objaviće se na sajtu Direkcije za javne nabavke.